

ДО

КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

П Р А В Н О М Н Е Н И Е

от

**доц. д-р Наталия Киселова – преподавател по Конституционно право,
Юридически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“**

относно: конституционно дело № 1 от 2020 г. по искане на главния прокурор на Република България за даване на задължително тълкуване на нормата на чл. 103 от Конституцията на Република България

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Поканена съм да представя писмено правно мнение с Ваше Определение от 10 март 2020 г. по образувано от Вас конституционно дело № 1 за 2020 г. На основание чл. 18, ал. 2 от Закона за Конституционния съд и чл. 20а, ал. 3 от Правилника за организация и дейност на Конституционния съд представям настоящото Мнение, относно искането за даване на задължително тълкуване на нормата на чл. 103 от Конституцията на Република България.

I. За допустимостта на искането

1. Субект на сезиране

Искането е отправено от субект, който е оправомощен да сезира Конституционния съд съгласно чл. 150, ал. 1, изречение първо от Конституцията.

2. Предмет на искането за тълкуване

2.1. Искането има за предмет задължително тълкуване на конституционни разпоредби, което е правомощие на Конституционния съд по чл. 149, ал. 1 т. 1 от Основния закон.

2.2. Изтъкваните в правната наука различни становища, позиции или мнения по конституционни принципи и разпоредби не са основания за отправяне на искане за даване на задължителни тълкувания от конституционната юрисдикция. Тълкуването е процес, допустим за всяка правна норма, с цел изясняване на нейния истински смисъл. Конституционната норма е вид правна норма и поради нейната висока степен на абстрактност може да се нуждае от допълнително тълкуване за изясняване на нейния смисъл при правоприлагане, а не „по принцип“, което е мисия на правната теория. Субектите, които имат право по чл. 150, ал. 1, изр. първо от Конституцията да поискат даване на задължително тълкуване (чл. 149, ал. 1, т. 1 от Конституцията), са такива, които имат установени на конституционно ниво функции и / или правомощия.

Функциите и правомощията, които са възложени на главния прокурор като орган в системата на съдебната власт, са конституционно регламентирани и са част от функциите на прокуратурата по смисъла на чл. 127 от Конституцията и са във връзка със спазване на законността¹. „В чл. 127 от Конституцията са посочени функциите на прокуратурата и способите за тяхната реализация като основното в дейността ѝ, която конституционният законодател ѝ възлага, е да следи за спазването на законността, при строго определени граници, очертани от способите, съдържащи се в чл. 127, т. т. 1-6 от Конституцията“².

2.3. В искането са поставени две групи въпроси. Първата се отнася до съдържанието на първата алинея на чл. 103 от Конституцията, а втората група – до чл. 103, ал. 4. Съдът не се е произнасял с решение или с определение за недопустимост по предходно искане за абстрактно тълкуване на чл. 103 от Конституцията във връзка с така поставените в настоящото искане тълкувателни въпроси. Частично със свое Тълкувателно решение № 25 от 1995 г. Съдът е имал повод да се произнесе по повод

---

¹ Правомощието на главния прокурор по чл. 126, ал. 2 от Конституцията да осъществява надзор за законност и методическо ръководство върху дейността на всички прокурори е подобно на правомощията на ВКС и на ВАС за осъществяване на върховен съдебен надзор за точното и еднакво прилагане на законите от всички съдилища, респ. в административното правораздаване (чл. 124 и чл. 125, ал. 1 от Конституцията).

² Мотиви към Тълкувателно решение № 6 от 2017 г. по к. д. № 15 от 2016 г. за тълкуване на разпоредбата на чл. 84, т. 16, изречение второ от Конституцията на Република България, по въпроса за обхвата на израза: „други доклади на главния прокурор за дейността на прокуратурата по прилагането на закона, противодействието на престъпността и реализирането на наказателната политика“ (Обн., ДВ, бр. 48 от 2017 г.)

„нарушение на Конституцията“³. Поради това считам, че искането е частично допустимо (в частта относно въпроси № 2 и № 3 не е).

Във втората част на изложението ще изразя принципното си мнение, въпреки че съм убедена в частичната недопустимост на искането.

2.4. Отговорност на държавния глава

Държавният глава в парламентарната държава е неотговорен⁴. Вместо него отговорност носят ръководителят на правителството (премиерът / министър-председателят) и министрите. Те полагат подпис върху всеки негов акт (приподписване / контрасигнатура). Има различия в носенето на политическа и юридическа отговорност в парламентарните монархии и в парламентарните републики. В парламентарните монархии държавният глава (както като публична длъжност, така и като частно лице) носи отговорност само пред историята. Политическа и юридическа отговорност носят винаги неговите министри. Политическа отговорност монарсите консумират в драматични моменти чрез абдикация.

В парламентарните републики има различия в носенето на отговорност от президента като лице, заемащо публична длъжност. Поемането на отговорност от държавния глава като висше длъжностно лице варира в сравнителноправен аспект - от напълно неотговорен юридически до отговорен за онези актове, които издава самостоятелно. В този смисъл отговорността може да бъде както политическа, но не като последица от упражнен парламентарен контрол⁵, така и юридическа. В частните си дела

³ В Решение № 25 от 1995 г. по к. д. № 27 от 1995 г. за тълкуване на чл. 92, ал. 1 от Конституцията - изрази "президентът олицетворява единството на нацията" (Обн., ДВ, бр. 6 от 1996 г.) Съдът дава задължително тълкуване: „Доколко със свои актове и действия, в това число и такива с политическо съдържание, държавният глава нарушава конституцията, е въпрос на конкретна преценка от Конституционния съд, ако за това има повдигнато обвинение по реда на чл. 103 от Конституцията“.

⁴ Формата на държавно управление при твърдо и при гъвкаво разделение на властите на хоризонтално ниво предопределя и каква отговорност носи държавния глава. В президентските (чл. II, § 4 във връзка с чл. III, § 1, ал. 1 от Конституцията на САЩ) и суперпрезидентските (чл. 91 и чл. 93 от Конституцията на РФ) републики има други основания и специална процедура за привличане към отговорност.

⁵ Вж. мотиви към раздел II.7. „По искането да се обяви решение на Народното събрание за противоконституционно“ от Решение № 6 от 2012 г. на КС по к. д. № 3 от 2012 г. (Обн., ДВ, бр. 31 от 2012 г.): „Според този текст [чл. 103, ал. 1 от Конституцията] президентът и вицепрезидентът не носят отговорност за действията, извършени при изпълнение на своите функции, с изключение на държавна измяна и нарушение на Конституцията. **Текстът обхваща както наказателната, имуществената, така и политическата им отговорност. При това те би следвало да се ползват от неговата закрила и след прекратяването на мандата си.** Както Конституционният съд вече е имал възможност да се произнесе, след прекратяването на мандата народните представители не могат да бъдат привличани към наказателна или друг вид отговорност (Решение № 1 от 1992 г. по к. д. № 13 от 1992 г.). Същото не може да не важи и за президента и вицепрезидента. Следователно те могат да носят за своите действия само политическа отговорност, и то на определени основания пред Конституционния съд. При това, тъй като **смисълът на политическата отговорност се свежда до предсрочно прекратяване на мандат на президента и вицепрезидента** и би било *contradictio in adiecto* тя да се осъществява, след като мандатът му е изтекъл. Член 103, ал. 1 от Конституцията също говори в полза на твърдението, че Основният ни закон изключва парламентарния контрол върху президента. При положение, че Народното събрание не може да реализира

като физическо лице президентът, респ. вицепрезидентът, носи гражданска, административна и наказателна отговорност. В чл. 103, ал. 4 от Конституцията на Република България има абсолютна пречка за реализирането на наказателната отговорност за престъпление от общ характер, докато президентът, респ. вицепрезидентът, е в мандат (от встъпването в длъжност, до изтичане на срока, за който е избран или не е отстранен от длъжност предсрочно). Президентът, респ. вицепрезидентът, се ползва с имунитет⁶, който включва елемента „неотговорност“, с изключение на основанията по чл. 103, ал. 1 от Конституцията – „държавна измяна“ и „нарушение на Конституцията“, и елемента „наказателна неприкосновеност“⁷.

В парламентарната република държавният глава винаги носи политическа отговорност пред националната общност и пред историята. Съгласно чл. 102, ал. 2 от Конституцията указите на президента, респ. вицепрезидента, се приподписват⁸ от министър-председателя или от съответния министър⁹. В третата алинея на чл. 102 неизчерпателно са

политическата му отговорност, то не би следвало да може да започва процедура по парламентарен контрол върху него. Единственото, което Конституцията позволява на Народното събрание по отношение политическата отговорност на президента, е да повдигне обвинение пред Конституционния съд (чл. 103, ал. 2 от Конституцията). Парламентарният контрол по смисъла на чл. 62, ал. 1 от Конституцията задължително предпоставя предоставено правомощие да се търси и реализира политическа отговорност. Разкъсването между двете, което се долавя в развите се в Народното събрание дискусии, както в избраната на 15 февруари [2012 г.] временна парламентарна комисия не е в синхрон с правната логика, тъй като води до извода, че съществуват правомощия, чието упражняване няма никакъв правен ефект.“

⁶ Вж. р. 4 „Имунитет на президента (вицепрезидента)“ при Пенова, Пл. Имунитетът в действащото конституционно право на Република България - видове и правна уредба. – В: Конституционни изследвания 2016 г. 70 години република. Състав. и науч. ред. проф. д-р Пламен Киров. С.: УИ „Св. Климент Охридски“, 2018, 140-146.

⁷ Вж. друго мнение при Е. Друмева, която поддържа, че „имунитетът на президента включва два компонента. Първият компонент е материалноправен – неотговорност за действията, извършени при изпълнение на служебни функции, с изключение на държавна измяна и нарушение на Конституцията (чл. 103, ал. 1 от Конституцията). Вторият компонент е процесуалноправен – неприкосновеност за задържане и за възбуждане на наказателно преследване (чл. 103, ал. 5 от Конституцията). Друмева, Е. Конституционно право. С.: Сиела, 2018, с. 437.

⁸ Вж. мотиви към Решение № 13 от 1996 г. на КС по к. д. № 11 от 1996 г. (Обн., ДВ, бр. 66 от 1996 г.): „Наред с идеята за единодействие при упражняване на изпълнителната власт с приподписването Конституцията е предвидила и важен инструментариум за осъществяване на **политически контрол върху такъв указ**. Това е следствие от обстоятелството, че президентът не е отговорен политически пред парламента. Той е избран пряко от народа и отговаря политически, по-точно конституционно-политически, само след провеждането на една сложна процедура, предвидена в чл. 103 от Конституцията, завършваща с решение на Конституционния съд. Политически отговорен пред Народното събрание, съответно подлежащ и на парламентарен контрол, е само приподписалият указа министър-председател или ресорен министър. Дейността му във връзка с изпълнението на указа може да бъде на общо основание преценявана и контролирана от Народното събрание, като му бъде търсена и съответна политическа отговорност. По този начин се осъществява един важен принцип на републиканското устройство с парламентарно управление, а именно, че всички актове на изпълнителната власт подлежат на политически парламентарен контрол.“

⁹ Вж. Решение № 13 от 1996 г. по к. д. № 11 от 1996 г. (Обн., ДВ, бр. 66 от 1996 г.), в чиито мотиви са изложени подробни съображения за значението и правните последици на контрасигнатурата.

изброени укази на президента, които не подлежат на приподписване от представител на правителството. Тези укази, които не подлежат на приподписване, са израз на мястото, което президентската институция има в българския конституционен модел¹⁰. Българската Конституция е част от процеса на развитие на рационализирания парламентаризъм (под влияние на Петата френска република¹¹) в европейските републики¹², който има за последица предоставянето на самостоятелни правомощия на пряко избирания държавен глава. Президентът, респ. вицепрезидентът, носи политическа и юридическа отговорност при осъществяване на своите правомощия за онези свои действия / бездействия и актове, които не подлежат на последващо одобряване от представител на правителството. Юридическа е отговорността, която президентът и вицепрезидентът могат да понесат, за издадени актове. Те могат да бъдат обявени за противоконституционни от Конституционния съд¹³. Политическа е отговорността по чл. 103, която носят за държавна измяна и за нарушение на Конституцията¹⁴. Наказателна отговорност действащия президент, респ.

---

¹⁰ Вж. мотиви към раздел II.5. „По искането да се обяви решение на Народното събрание за противоконституционно“ от Решение № 6 от 2012 г. на КС по к. д. № 3 от 2012 г. (Обн., ДВ, бр. 31 от 2012 г.): „Правното положение на президента не допуска упражняването на парламентарен контрол върху неговите актове. Оттук обаче съвсем не следва, че той е безконтролен държавен орган и издадените укази не могат въобще да бъдат предмет на контрол. Конституцията допуска контрол върху президента, но го урежда по начин, който изключва възможността той да бъде зависим от някоя от трите разделени власти. Ето защо тя предоставя на друг конституционно установен и независим от трите власти орган, какъвто е Конституционният съд, правото да се произнася по конституционността на актовете на президента (чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията), както и дали той е нарушил Конституцията, или е извършил държавна измяна (чл. 149, ал. 1, т. 8 във връзка с чл. 103, ал. 3 от Конституцията). Колкото до законосъобразността на актовете му, които се отнасят до дейност от сферата на изпълнителната власт, контролът върху тях се осъществява под формата на парламентарния контрол върху изпълнителната власт, тъй като намесата ѝ е условие те да произведат действие.“

¹¹ Член 68 от Конституцията на Френската република от 1958 г. (действал до 2007 г.) предвижда, че президентът не носи отговорност за действия, извършени при изпълнение на своите функции, освен за държавна измяна. С Конституционен закон № 2007-238 от 2007 г. разпоредбата беше изменена и президентът на републиката не може да бъде отстранен от длъжност освен в случай на нарушаване на своите задължения, което е явно несъвместимо с изпълнението на неговия мандат. Отстраняването от длъжност се обявява от парламента, конституиран като Върховен съд (чл. 68, ал. 1). В следващите алинеи (ал. 2, 3 и 4) е разгледана процедурата, а в последната пета по ред е предвидено Органичен закон определя условията за приложение на чл. 68.

¹² Френската конституция (в редакцията си до 2007 г.) повлиява върху разпоредби на други европейски конституции, създавани през 70-те и 90-те години на XX в. В Конституцията на Гърция от 1975 г. напр., към измяната е добавено умишлено нарушение на конституцията. За правонарушения от наказателен характер, извършени от държавния глава, които не са свързани с неговите задължения (напр. престъпления от общ характер), президентът отговаря след приключване на срока на пълномощията си (чл. 49 от Конституцията на Гърция). За разглеждане на предполагаемо престъпление, извършено от президента не при изпълнение на служебните му задължения, се създава специален съд в състав от 13 членове – съдии от Ареопага (Върховния съд) и председателите на апелативните съдилища.

¹³ Вж. напр. Решение № 13 от 1999 г. по к. д. № 9 от 1999 г. (Обн., ДВ, бр. 88 от 1999 г.).

¹⁴ Такава позиция, а именно, че се носи политическа неотговорност, на основание държавна измяна, нарушение на Конституцията и за положената клетва, вж. в Стенографските протоколи от заседание № 133 от 14 май 1991 г. на Великото народно събрание (с. 28-29). В конституционния проект основанията за

вицепрезидент, може да носи и в двете си битиета – както като лице, заемащо висша публична длъжност, така и като частно лице, но след като приключи мандата му (независимо дали предсрочно или след изтичане на конституционно установения срок).

II. Правно мнение по формулираните въпроси в Определението

1. Припокрива ли се по съдържание понятието „държавна измяна“, използвано в чл. 103, ал. 1 от Конституцията, с престъпленията, визирани в Глава първа „Престъпления против Републиката“, Раздел I „Измяна“ от Особената част на Наказателния кодекс?

1.1. Понятието „държавна измяна“, използвано в чл. 103, ал. 1 и ал. 3 от Конституцията се покрива със съставите на престъплението „измяна“ по смисъла на Наказателния кодекс (чл. чл. 95 – 97а НК), извършени от особен субект – държавен глава, респ. вицепрезидент¹⁵. Но поради това, че в наказателното право¹⁶ е установен принципа на законност, то са необходими някои уточнения.

На първо място, на конституционно ниво не е предвиден състав на деянието. Неговите елементи са в НК. Престъпността и наказуемостта на деянията се установяват само със закон (*Nullum crimen sine poena, nulla poena sine lege, nullum crimen sine poena legali*¹⁷) и властта за тяхното приемане принадлежи само на законодателя¹⁸. Законността е елемент на

носене на политическа отговорност са били три и в следствие едно от тях е отпаднало – имам предвид „нарушаване на положената клетва“. Стенографските протоколи са достъпни на: https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013032903501914051991_133.pdf [20.04.2020]. Такава теза, че отговорността е политическа, се поддържа и в Конституция на Република България. Коментар. С.: Сиела, 1999, с. 280. Същият извод може да бъде изведен от Мотивите към Тълкувателно решение № 25 от 1995 г. и от диспозитива в частта му: „Доколко със свои актове и действия, в това число и такива с политическо съдържание, държавният глава нарушава конституцията, е въпрос на конкретна преценка от Конституционния съд, ако за това има повдигнато обвинение по реда на чл. 103 от Конституцията.“

¹⁵ Правя този извод въз основа на Велчев, Б. Престъпления против Републиката. С.: Сиела, 2014, с. 35, с. 53, с. 61, с. 63, с. 67 и с. 70.

¹⁶ Ненов, И. Наказателно право на Република България. Обща част. Книга първа. С.: Софи-Р, 1992, 15-18.

¹⁷ Правилото е, че няма престъпления без наказания, няма наказания без закон, няма престъпления без законни наказания.

¹⁸ През XVI – XVII в. *Corpus delicti* (състав на престъплението) се използва в процесуалния смисъл на думата. На държавно ниво принципът на законност се установява в периода на буржоазните революции. В страните от англо-американската правна система принципът е възприет с уговорката, че престъпния характер на деянието може да бъде определен не само в закон, но и в съдебен прецедент. Поради това в международноправни актове принципът „няма престъпление без установяването му в закон“ е заменен с по-широкото „няма престъпление без установяването му в правото“. Това разбиране е установено в чл. 11, п. 2 на Всеобщата декларация за правата на човека: „Никой не трябва да бъде осъден за действие или бездействие, което в момента на извършването му не е съставлявало престъпление по националното или международното право. Не може, също така, да бъде налагано наказание по-тежко от онова, което е било предвидено за съответното престъпление по времето, когато това престъпление е било извършено.“ Аналогично са формулирани разпоредбите на чл. 15, п. 1 на Международния пакт за граждански и политически права (1966) и чл. 7 на Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните

материалната правова държава (чл. 4, ал. 1 от Конституцията)¹⁹ и в наказателното право²⁰ има редица изисквания към прилагането ѝ²¹. На следващо място, това е правилото *Lex scripta (Nulla poena sine lege scripta)* – наказателноправната норма задължително трябва да е формално юридически установена в закон като акт на парламента. Криминализацията и наказуемостта на деянията не могат да бъдат установени на основата на други юридически / неюридически актове или неписани правила.

Принципът на законността има проявление и в международноправните актове, в които може да се допуска признаване на престъпен характер на деяния, които не са престъпления по националното право. Това би позволило да бъдат привлечани към наказателна отговорност лица за военни престъпления или престъпления срещу човечеството²². В българското право няма престъпления извън тези, които са уредени в Наказателния кодекс. Това се отнася за всички престъпления, вкл. и за тези против човечеството (мотиви към Решение на Конституционния съд № 12 от 2016 г.).

Принципът за прякото действие на международните договори в четвъртата алинея на чл. 5 от Конституцията, по които Република България е страна, в областта на наказателното право е значително ограничен поради неговите особености и структурата на наказателноправните норми (Тълкувателно решение на Конституционния съд № 7 от 1992 г.)²³.

свободи. Принадлежността на България към континенталната правна система намира отражение в прокламирането на принципа на конституционно ниво в чл. 5, ал. 3: „Никой не може да бъде осъден за действие или бездействие, което не е било обявено от закона за престъпление към момента на извършването му.“

¹⁹ Стойчев, Ст. Конституционно право. С.: Сиела, 2002, 115-120; Танчев, Е. Въведение в конституционното право, ч. I. С.: Сиби, 2003, 308-321; Решение на Конституционния съд № 1 от 2005 г. (Обн., ДВ, бр. 13 от 2005 г.); Решение на Конституционния съд № 12 от 2016 г. (Обн., ДВ, бр. 83 от 2016 г.).

²⁰ Вж. повече при Киселова, Н. Основни начала на наказателното право в Конституцията от 1991 г. – В: Съвременни предизвикателства пред наказателното законодателство. Ред.: проф. д-р Пламен Панайотов, проф. д.ю.н. Георги Митов, гл. ас. д-р Николета Кузманова. С.: УИ „Св. Климент Охридски“, 2018, 240-253.

²¹ Вж. Ненов, И. Цит. съч., с. 16.

²² Конвенцията за неприлагане срока на давност по отношение на военните престъпления и престъпленията против човечеството (1968 г.) изрично се позовава в чл. I.a, относно военните престъпления, на определянето им в Статута на Нюрнбергския международен военен трибунал, и по-специално, на „тежките нарушения против правата“, според Женевските конвенции от 1949 г., свързани със защита на жертвите на войната (въоръжен конфликт), а в чл. I.b, по отношение на престъпленията против човечеството – на Статута на Нюрнбергския международен военен трибунал и на Конвенцията за предотвратяване и наказване на престъплението геноцид, приета на 9.12.1948 г. с резолюция 260 А (III) на Общото събрание на ООН (Република България е ратифицирала тази конвенция с Указ № 300 от 1950 г.). Следователно, неприлагането на давност според Конвенцията от 1968 г. се отнася само към конкретни военни престъпления и такива против човечеството, дефинирани от посочените актове на международното право и уредени в Глава четиринадесета от НК.

²³ В Мотиви към Тълкувателно решение на Конституционния съд № 7 от 1992 г. се казва още: „В международните договори обикновено не се определят съставите на престъпленията и видът и размерът

„Международните договори, ратифицирани, обнародвани и влезли в сила, с които определени деяния (действия и бездействия) са обявени за престъпления, без да са престъпни по вътрешното наказателно законодателство на Република България, са част от вътрешното право на страната, само доколкото могат да поясняват смислово съдържанието на съществуващи в Наказателния кодекс престъпни състави или елементи от тях или ако създават задължения за промяна на законодателството“ (диспозитив на Тълкувателно решение на Конституционния съд № 7 от 1992 г.).

На трето място, *Lex certa* (*Nulla poena sine lege certa*²⁴) – наказателният закон трябва да е точно определен. Смисълът на това изискване е наказателноправните забрани да бъдат достатъчно ясно формулирани, за да бъде изключена възможността за тяхното произволно тълкуване при правоприлагане. Това разбира се, не изключва използването на оценъчни категории от законодателя²⁵.

Конституционното правосъдие е това, което има задължението да подложи на стриктна преценка наказателния закон за защитата на онези ценности, за чието застрашаване или нарушаване е предвидена наказателна репресия. Чрез даване на задължително тълкуване обаче конституционната юрисдикция не може вместо Народното събрание да създаде състав на престъпно деяние.

На четвърто място е правилото *Lex stricta* (*Nulla poena sine lege stricta*) – аналогията в наказателния закон е забранена. Без изрична законова разпоредба няма престъпление, съответно, няма и наказателна отговорност. Извличане на признаците на престъплението по реда на прилагане на закона по аналогия в наказателноправната материя е недопустимо, вкл. и „когато е във вреда на дееца, защото води до произвол в правораздаването и нарушава

на наказанията. Посочват се в по-общ вид основните признаци на деянията (действия и бездействия), обявени за престъпни, като на отделните държави се предоставя да конкретизират престъпните състави и да определят наказанията. Приема се, че осъществяването на наказателната отговорност на извършителите на престъпленията е суверенно право на всяка отделна държава. Обявените по този начин деяния за престъпни от международните договори, за да бъдат включени във вътрешното наказателно законодателство, е необходимо да бъдат установени признаците на престъпните им състави и наказанията за всяко престъпление с вътрешен законодателен акт, действието на който се определя в съответствие с изискванията на вътрешното законодателство.“

²⁴ See also Klip, André. *Substantive Criminal Law of the European Union*. Maklu, 2011, p. 69.

²⁵ Вж. също в Мотиви към Тълкувателно решение на Конституционния съд № 7 от 1992 г.: „Употребените в международните договори изрази и понятия, които се съдържат като елементи в престъпни състави, предвидени във вътрешното законодателство, обаче могат да служат за смислово поясняване на тези състави или елементи от тях. В този смисъл международните договори, които имат наказателноправен характер и са ратифицирани и обнародвани, са част от вътрешното право. Част от вътрешното право са и договорите, с които се задължава държавата да извърши промени във вътрешното законодателство.“

принципа на законоустановеност на престъплението. Този принцип изисква признаците на състава да бъдат ясно и изчерпателно посочени от законодателя“ посочва в мотивите към Решение № 12 от 2016 г. Конституционния съд.

На следващо място, правилото *Lex praevia* (*Nulla poena sine lege praevia*) – наказателният закон няма обратна сила (*Lex prospicit, non respicit* - Законът гледа напред, а не назад²⁶). В българското право забраната за обратно действие на законите е принцип, който може да се изведе от понятието за правовата държава, уредено в Преамбюла и чл. 4, ал. 1 от Конституцията. Това правило е прогласено в чл. 5, ал. 3 от Основния закон, но само за наказателните закони²⁷. Не е допустимо законодателят да придава обратно действие, както на утежняващите наказателноправни норми поначало, така и на онези от тях, с които се въвежда нов състав на престъпление или се увеличава наказанието. Наказателният кодекс създава възможност за обратно действие на наказателноправни норми, но само ако те са по-благоприятни за дееца.

И не на последно място, дейността на президента, респ. вицепрезидента, ще бъде обект на производство пред Конституционния съд поради повдигнато обвинение от 2/3 от всички народни представители, когато има антидържавни политически аспекти наред с наличието на състава на престъплението „измяна“ по НК. В широкия смисъл на думата „държавната измяна“ е квалифициран състав на „измяната“ поради антидържавната политическа цел на особения деец, заемащ длъжността президент, респ. вицепрезидент.

1.2. Конституционният съд като изхожда от разбирането, че престъпления са онези правонарушения, които са включени в Особената част на НК, би трябвало да тълкува разпоредбата на чл. 103, ал. 1 в смисъл, че се припокрива по съдържание понятието „държавна измяна“, използвано в чл. 103, ал. 1 от Конституцията, с престъпленията, визирани в Глава първа „Престъпления против Републиката“, Раздел I „Измяна“ от Особената част на Наказателния кодекс, защото „държавната измяна“ е престъпление по смисъла на НК.

---

²⁶ See also Popple, James. The right to protection from retroactive criminal law. – In: Criminal Law Journal. 1989, 13 (4): 251–262.

²⁷ Вж. Решение на Конституционния съд № 14 от 2010 г., в чиито мотиви е казано, „че принципът е изключен за другите закони, независимо че не фигурира изрично в конституционна норма. Той може да бъде изведен от чл. 14, ал. 1 от ЗНА по аргумент за противното, т.е. че обратното действие на правна норма може да бъде въведено само по изключение и то постановено изрично“.

„Държавна измяна“ като основание за привличане към отговорност от Народното събрание пред конституционната юрисдикция, е действие на президента, респ. вицепрезидента, с антидържавна цел. Възможни са различни изпълнителни деяния и предмет на престъплението.

2. Каква е разликата между използваните в чл. 103, ал. 1 от Конституцията понятия „държавна измяна“ и „нарушение на Конституцията“ като основания за ангажиране на отговорността на президента и вицепрезидента за действия, извършени при изпълнение на техните функции²⁸?

2.1. Основанието за ангажиране на отговорността на президента и вицепрезидента преимуществено е политическо (конституционно-политическо) – нарушение на Конституцията²⁹, „доколкото със свои актове и действия, в това число и такива с политическо съдържание, държавният глава нарушава Конституцията, е въпрос за конкретна преценка от Конституционния съд, ако за това има повдигнато обвинение по реда на чл. 103 от Конституцията“³⁰.

„Нарушение на Конституцията [от президента и вицепрезидента] може да бъде извършено както с правни актове, така и вербално. Но отговорността на президента за нарушение на Основния закон може да бъде обсъждана само в рамките на производството по чл. 103 от Конституцията за всеки конкретен случай. Тя не може да бъде предмет на едно тълкувателно решение. Поради особената важност на проблема конституционният законодател е създал една специална сложна процедура (чл. 103, ал. 2 и 3), по който ред единствено Конституционният съд, в изпълнение на правомощията си по чл. 149, ал. 1, т. 8 от Конституцията, може да разгледа повдигнато обвинение срещу президента или

²⁸ Понятието „функции“ е частично засегнато в Тълкувателно решение № 13 от 2010 г. на КС по к. д. № 12 от 2010 г. (Обн., ДВ, бр. 102 от 2010 г.).

²⁹ Мотиви към Решение № 13 от 1996 г. по к. д. № 11 от 1996 г. за: а) тълкуване на чл. 129, ал. 2 и чл. 102, ал. 1 във връзка с чл. 98 и чл. 102, ал. 2 и 3 от Конституцията относно приподписването на указите на президента на Република България, издавани на основание на чл. 129, ал. 2 и правното значение на това приподписване (Обн., ДВ, бр. 66 от 1996 г.): „Президентът не е отговорен политически пред парламента. Той е избран пряко от народа и отговаря политически, по-точно конституционно-политически, само след провеждането на една сложна процедура, предвидена в чл. 103 от Конституцията, завършваща с решение на Конституционния съд“.

³⁰ Диспозитив на Решение на Конституционния съд № 25 от 1995 г. по к. д. № 27 от 1995 г. за тълкуване на чл. 92, ал. 1 от Конституцията - израза „президентът олицетворява единството на нацията“ (Обн., ДВ, бр. 6 от 1996 г.).

вицепрезидента. Само в това производство може да се констатира дали със свои актове и действия те са нарушили Конституцията.³¹

Конституционният съд не може и не бива да дава конкретно тълкуване на основанието „нарушение на Конституцията“ в смисъл на изброяване на каталог от примерни действия или бездействия, които биха били нарушения и чието изпълнение при осъществяване на своите функции като президент и вицепрезидент ще има за последица привличането към отговорност по чл. 103 от Конституцията. Такова примерно изброяване би направило конституционната юрисдикция „позитивен законодател“ и би заместила органа на учредителната власт.

2.2. Разлика между двете анализирани понятия има. Основанията „нарушение на Конституцията“ и „/президентска/ държавна измяна“ са различни. Основното основание за повдигане на обвинение от народните представители пред конституционната юрисдикция по чл. 103, ал. 1 е „нарушение на Конституцията“. Това е виновно действие (при предписано в Конституцията бездействие от президента, респ. вицепрезидента) или бездействие (при предписано в Конституцията действие от президента, респ. вицепрезидента³²). Нарушението може да бъде извършено както с правни актове, така и вербално (отправяне на обръщение). Поради политическият характер на отговорността, нарушението на Конституцията освен виновно, трябва да е тежко или непоправимо, както и да има съществени последици за конституционната система и държавността. Издаването на указ, който в последствие е обявен за противоконституционен, не може да бъде основание за повдигане на обвинение на президента, респ. вицепрезидента, за нарушаване на Конституцията. Поведението на президента, респ. вицепрезидента, не е задължително да има белезите (елементите) на престъпление.

„Държавна измяна“ е и престъпление, предвидено в НК. Правонарушението е виновно действие на президента, респ.

---

³¹ Мотиви към Решение на Конституционния съд № 25 от 1995 г. по к. д. № 27 от 1995 г. за тълкуване на чл. 92, ал. 1 от Конституцията - израза „президентът олицетворява единството на нацията“ (Обн., ДВ, бр. 6 от 1996 г.).

³² Вж. Мотивите към Решение на Конституционния съд № 2 от 2002 г. по к. д. № 2 от 2002 г. (Обн., ДВ, бр. 35 от 2002 г.) за даване задължително тълкуване на разпоредбите на чл. 98, т. 6 и чл. 100, ал. 2 от Конституцията в частта им „предложение на Министерския съвет“ и на разпоредбата на чл. 129, ал. 2 от Конституцията в частта ѝ „предложение на Висшия съдебен съвет“: „Президентът не може да откаже да издаде указ. ... Формулата „не може да откаже“ е само една по-мекка редакция на изрично конституционно задължение. Неизпълнението на това задължение е нарушение на Конституцията и е санкционирано с конституционноправна отговорност - чл. 103, ал. 1 от Конституцията.“

вицепрезидента, което може да бъде извършено както с фактически действия, така и вербално³³.

Нарушението на Конституцията е виновно политическо действие или бездействие вследствие, на което настъпват непоправими и съществени за конституционната система и държавността последици, докато държавната измяна е престъпление от общ характер, извършено от особен субект и има специална антидържавна цел.

3. Понятията „държавна измяна“ и „нарушение на Конституцията“, използвани в чл. 103, ал. 1 от Конституцията, включват ли в съдържанието си и извършване на престъпления извън съставите на Глава първа „Престъпления против Републиката“ от Наказателния кодекс ?

Понятията „държавна измяна“ и „нарушение на Конституцията“, използвани както в първата алинея на чл. 103, така и в ал. 3 (съдържанието е идентично в ал. 1 и в ал. 3) от Конституцията, не включват в съдържанието си нито извършване на престъпления извън съставите на Раздел I „Измяна“, нито престъпни състави извън Глава първа „Престъпления против Републиката“ от Наказателния кодекс.

Привличането към наказателна отговорност на президента, респ. вицепрезидента, извън държавната измяна, се реализира след прекратяване на мандата. В сравнителноправен аспект практиката в републиките е такава³⁴.

4. Изразът „не може да бъде възбудено наказателно преследване“, използван в чл. 103, ал. 4 от Конституцията, ограничава ли се само до действия с процесуален характер ?

³³ Вж. подробно Велчев, Б. Престъпления против Републиката..., 35-74.

³⁴ През декември 2011 г. Жак Ширак (1995 – 2007) стана първият осъден, заемал поста държавен глава при действието на Конституцията от 1958 г. Обвиненията срещу Ширак датират още от времето, когато е кмет на Париж между 1977 и 1995 г. През 2004 г., по време на мандата му, няколко други обвиняеми, сред които и тогавашният министър на външните работи Ален Жупе, бяха осъдени във връзка със същото дело. Преди Ширак маршал Филип Петен от режима на Виши, е осъден на смърт през 1945 г. заради сътрудничество с нацисткия режим в Германия. По-късно присъдата на Петен е заменена с доживотен затвор.

Федералният президент на ФРГ Кристиан Вулф (17.02.2012 г.) подаде оставка заради публикации и „подозрения на прокуратурата“ в политическа корупция, конфликт на интереси и опит да спре публикация в таблоида „Билд“.

Президентът на Унгария Пал Шмит подаде оставка (02.04.2012 г.) след обвинения в плагиатство.

През октомври 2014 г. италианския президент Джорджо Наполитано беше привлечен като свидетел в съдебен процес. Тогава Конституционният съд на Италианската република постанови, че държавният глава може да даде показания в процеса, но „без да се нарушава балансът на интересите на властта“, т.е. без на Наполитано да му бъдат предявявани обвинения. Месеци по-късно президентът подава оставка, но не е привлечен към наказателна отговорност (14.01.2015).

4.1. Конституцията използва израза „може да бъде възбудено наказателно преследване“ по отношение на народните представители (чл. 70, ал. 1) и на конституционните съдии, които се ползват с имунитета на народните представители (чл. 147, ал. 6 във връзка с чл. 70, ал. 1). По отношение на президента и вицепрезидента Конституцията (чл. 103, ал. 4) използва друг лексикален подход, а именно, че „срещу тях не може да бъде възбудено наказателно преследване“³⁵.

Изразът „може да бъде възбудено наказателно преследване“ по чл. 70, ал. 1 от Конституцията е бил обект на тълкуване от Конституционния съд. С Тълкувателно решение № 10 от 1992 г.³⁶ конституционната юрисдикция тълкува, че изразът „може да бъде възбудено наказателно преследване“ по чл. 70, ал. 1 от Конституцията означава „даване разрешение на надлежните органи за образуване на предварително производство и предприемане следствени действия срещу народен представител за извършено от него тежко престъпление“. Поради това, че народните представители са членове на колективен държавен орган, то е допустимо по отношение на отделни негови членове да бъде направено изключение. Допустимо е да бъде свалена наказателната неприкосновеност, така че да се стигне до даване разрешение от Народното събрание или неговия председател или до съгласие от самия народен представител на надлежните органи за образуване на предварително производство за конкретно престъпление и за предприемане на следствени действия срещу народен представител за извършено от него престъпление от общ характер³⁷.

---

³⁵ Вж. мотиви към Решение на Конституционния съд № 12 от 2001 г. по к. д. № 12 от 2001 г. (Обн., ДВ, бр. 50 от 2001 г.): „В Конституцията наказателната неотговорност и наказателната неприкосновеност не са уредени генерално, по общ начин като отделен правен институт, а се отнасят само за определени лица. Разпоредбите на чл. 69 и чл. 70, чл. 103, ал. 1 и 4 и чл. 132, ал. 1 и чл. 147, ал. 6 от Конституцията уреждат този въпрос поотделно за народните представители, президента и вицепрезидента, съдиите, прокурорите и следователите и конституционните съдии. Конституционният принцип на равенство на гражданите е уреден в чл. 6, ал. 2 от Конституцията, включен в глава първа - Основни начала. Конституционното задължение за предаване на всеки обвинен в престъпление на съдебната власт е в чл. 31, ал. 1, включен в глава втора - Основни права и задължения на гражданите. А уредбата, която установява ограничения в наказателната отговорност за лица, заемащи определени длъжности, не е в глава първа като конституционно уредено изключение от общия принцип на чл. 6, ал. 2 (независимо от признака, по който е установено), нито е в глава втора като конституционно уредено изключение от чл. 31, ал. 1 ЗИМП (ДВ, бр. 37 от 2001 г., отм.). Уредбата не е унифицирана и обобщена като отделен правен институт, а е включена съответно в глава трета - Народно събрание, глава четвърта - Президент на републиката, глава шеста - Съдебна власт, и глава осма - Конституционен съд. При това положение тълкуването на конституционните текстове с оглед тяхното систематично място налага изводът, че те нямат за цел да уредят изчерпателно случаите на наказателна неотговорност и наказателна неприкосновеност, а се отнасят само за частни случаи в рамките на статута на съответните държавни органи.“

³⁶ Тълкувателно решение на Конституционния съд № 10 от 1992 г. по к. д. № 13 от 1992 г. за тълкуване на чл. 69 и чл. 70 от Конституцията (Обн., ДВ, бр. 63 от 1992 г.)

³⁷ Разпоредбата на чл. 70, ал. 1 беше изменена през 2006 г. (изм., Обн., ДВ, бр. 27 от 2006 г.), но това не лишава от смисъл цитираното по-горе Тълкувателно решение № 10 от 1992 г.

4.2. Президентът е едноличен държавен орган, а вицепрезидентът е висше длъжностно лице. Макар да се избират заедно в една листа органът не е колективен. Поради това има разлика по отношение на възбудянето на наказателната им отговорност. Основавайки се на Тълкувателно решение № 10 от 1992 г. изразът „не може да бъде възбудено наказателно преследване“, използван в чл. 103, ал. 4 от Конституцията, следва да се тълкува, че докато заема длъжността президент, респ. вицепрезидент, срещу лицето надлежните органи не образуват предварително производство и не предприемат следствени действия за извършено от него престъпление.

5. Изразът „не може да бъде възбудено наказателно преследване“, използван в чл. 103, ал. 4 от Конституцията, включва ли забрана да бъде образувано наказателно производство, когато се открият данни за евентуална престъпна дейност на президента и вицепрезидента ?

5.1. Принципът на равенство на всички хора пред закона е конституционен (чл. 6, ал. 2, изр. първо) и международноправен (чл. 26 МПГПП) принцип. Гарантиране на равенството на индивидите е едно от основните достижения на буржоазните революции. Във феодалната епоха всяко съсловие има отделен правен статус и това неравенство се проявява в наказателното право и процес.

Равноправието е социална ценност в демократичната и правова държава, основно начало на конституционния статус и гаранция за еднаквото юридическо третиране на равните в правата и в задълженията си правни субекти³⁸. Индивидите имат право на равно третиране пред закона и еднаква защита от държавните институции.

При реализация на принципа на юридическо равенство на гражданите пред закона има някои изключение в наказателното право. Такива са случаите на предвиден в Конституцията, в международен договор или в закон имунитет³⁹ (президентски, парламентарен, магистратски, дипломатически, на омбудсмана и др.) за някои категории лица⁴⁰. Във

³⁸ Конституция на Република България. Коментар. С.: Сиела, 1999, 45-48.

³⁹ Вж. Пенова, Пл. Имунитетът в действащото конституционно право на Република България - видове и правна уредба. – В: Конституционни изследвания 2016 г. 70 години република. Състав. и науч. ред. проф. д-р Пламен Киров, С.: УИ „Св. Климент Охридски“, 2018, 126-162; Пенова, Пл. Конституционни аспекти на парламентарния имунитет. – В: Конституционни изследвания 2014-2015. 25 години демократична трансформация – проекции върху конституционната система. С.: УИ „Св. Климент Охридски“, 2017, 432-450.

⁴⁰ Вж. напр. мотивите към Решение на Конституционния съд № 2 от 2008 г. по к. д. № 1 от 2008 г. (Обн., ДВ, бр. 28 от 2008 г.): „Конституцията не урежда особено третиране, т. е. имунитет при задържане за сержантите и офицерите, както е предвидено за народните представители в чл. 70, за президента и вицепрезидента в чл. 103 и за магистратите в чл. 132 от основния закон.“.

всички случаи имунитетът е гаранция за независимост при публична длъжност и е установен в интерес на държавността. Имуитетът в правовата държава няма абсолютен характер и общественото положение не е абсолютна пречка за носене на наказателна отговорност⁴¹.

5.2. Действащите президент и вицепрезидент не могат да бъдат задържани⁴² и привлечени към наказателна отговорност, докато заемат съответната длъжност, защото на конституционно ниво е установена тяхната наказателна неприкосновеност (чл. 103, ал. 4). Пречката за привличане към наказателна отговорност се отнася както за престъпления, извършени преди да встъпят в длъжност, така и за престъпления, извършени от тях по време на мандата им. Наказателната неприкосновеност по чл. 103, ал. 4 от Конституцията е допълнителна гаранция за защита на личността на президента, респ. вицепрезидента, по време на пълномощията им. По същество тя представлява забрана за задържане⁴³ и за възбуждане на наказателно преследване срещу президента, респ. вицепрезидента. Отнася се за всички техни престъпни деяния, включително и за тези, които са извършили не при изпълнение на задълженията им⁴⁴.

Имуитетът е установен в интерес на нормалното функциониране на Държавата и отказ на президента, респ. вицепрезидента, от него е недопустим.

---

⁴¹ Някои различия между гражданите (възрастови, полови) определят в наказателното право не само различия в наказателната отговорност, но и във факта на нейното настъпване и ограничаване. Принципът на равенство на гражданите пред закона се прилага в такава мяра, че да не противоречи и на принципите на справедливостта и хуманизма. Отклонение от принципа на равенство е положението на малолетните и непълнолетните, които се ползват от особен правен режим. За тях наказателният закон е предвидил по-леки наказания и допълнителни основания за освобождаване от наказателна отговорност и от наказания. Особени правила има и по отношение на жените, които произтичат от тяхната същност (отлагане на изпълнение на наказания за бременни и за жени, които имат малолетни деца).

⁴² Вж. мотиви към Решение на Конституционния съд № 3 от 1998 г. по к. д. № 1 от 1998 г. (Обн., ДВ, бр. 29 от 1998 г.): „Нарушен е и чл. 6, ал. 2 от Конституцията, съгласно който всички граждани са равни пред закона и не се допускат никакви привилегии, основани на лично и обществено положение. А според чл. 31, ал. 1 от Конституцията с всеки обвинен в престъпление следва да бъде предаден на съдебната власт. ... Доколкото се приема, че в някои случаи се налагат изключения от правилото, че всяко лице, извършило престъпление, подлежи на наказателно преследване (разследване, вземане на мярка за неотклонение и др.), Конституцията изрично ги предвижда (чл. 70, чл. 103, ал. 4 и чл. 132, ал. 1).“

⁴³ Аргумент от мотивите към Решение на Конституционния съд № 10 от 1992 г. по к. д. № 13 от 1992 г. (Обн., ДВ, бр. 63 от 1992 г.): „Задържане поначало е недопустимо под каквато и да е форма и по каквото и да е повод. Всяко задържане независимо от това, дали то е свързано с изпълнение на мярка за неотклонение „задържане под стража“, изпълнение на наказание лишаване от свобода, предварително задържане от следствени и полицейски органи, или като административна или административнонаказателна мярка, е посегателство върху тяхната свобода и неприкосновеност. Мярката за неотклонение „домашен арест“ е също форма за задържане и посегателство върху неприкосновеността. ... Забраната за задържане и наказателно преследване обхваща всички техни форми и действия.“

⁴⁴ Аргумент от мотивите към Решение на Конституционния съд № 10 от 1992 г. по к. д. № 13 от 1992 г. (Обн., ДВ, бр. 63 от 1992 г.).

Наказателната неприкосновеност действа само през време на пълномощията на президента, респ. вицепрезидента. След изтичането им те са обикновени граждани и могат да бъдат обект на наказателно преследване за престъпления от общ характер, което не е могло да бъде предприето поради личната им наказателна неприкосновеност.

Данните за престъпна дейност и привличането към наказателна отговорност могат да бъдат предявени и реализирани след изтичане на мандата им. Лицата могат да бъдат задържани и привлечени към наказателна отговорност тогава, когато не заемат длъжността президент, респ. вицепрезидент, защото наказателната отговорност е лична.

6. Изразът „не може да бъде възбудено наказателно преследване“, използван в чл. 103, ал. 4 от Конституцията, означава ли забрана за извършване на действия с процесуален характер по вече образувано наказателно производство, по което се разкрият данни за престъпна дейност на президента или вицепрезидента ?

6.1. Съгласно чл. 103, ал. 4 от Конституцията срещу президента, респ. вицепрезидента, не може да бъде възбудено наказателно преследване. Изразът „наказателно преследване“ е употребен в наказателното и в наказателно-процесуалното право в случаите, когато се предприемат и извършват процесуални действия от надлежните органи за привличане на дадено лице към наказателна отговорност за конкретно деяние, както и в случаите на изключване на тази отговорност. Изведен на конституционно ниво изразът „не може да бъде възбудено наказателно преследване“ срещу тях [президента и вицепрезидента] по смисъла на наказателното процесуално право означава, първо, че докато заемат длъжността има абсолютна пречка за предприемане и извършване на процесуални действия от надлежните органи за привличане на лицето [президент, респ. вицепрезидент] към наказателна отговорност за конкретно деяние. И второ, че има абсолютна пречка за извършване на други действия с процесуален характер по вече образувано наказателно производство, по което се разкрият данни за престъпна дейност на президента или вицепрезидента. До изтичане на мандата им или до предсрочно прекратяване на пълномощията им, такива действия с процесуален характер (най-често по доказване) не следва да могат да се извършват. Защото както при законния повод, така и достатъчното данни за извършено престъпление при образуване на досъдебно производство (по смисъла на чл. 207 и следващите в НПК) има

данни за дееца, въпреки че в акта за образуване на досъдебното производство не се посочват имената на лицето⁴⁵. Изключението, че извършителя на престъплението е неизвестен е изведено в отделна разпоредба в чл. 215 от НПК⁴⁶.

Ако са извършени процесуални действия при образувано досъдебно производство по законен повод или при достатъчно данни без да се посочват имената на лицето, за което има данни, че е извършило престъплението, трудно може да се поддържа, че образуваното производство не е *Intuitu personae*.

За лице, което няма наказателна неприкосновеност (имунитет), действия на разследващите органи с процесуален характер при образуваното наказателно производство могат да бъдат извършвани. В този смисъл е и актуалната правна уредба в Наказателно-процесуалния кодекс⁴⁷.

6.2. Член 220, ал. 1 от НПК предвижда, че не се привлича като обвиняем лице с имунитет. Наказателното преследване срещу това лице за същото престъпление се възбужда след отпадането на имунитета, ако не са налице други пречки за това. Отпадането на имунитета за президента, респ. вицепрезидента, настъпва след прекратяване на пълномощията им⁴⁸ – поради изтичане на мандата или с решение на Конституционния съд на осн. чл. 97, ал. 1, т. 1 и 3 от Конституцията⁴⁹.

⁴⁵ Съдържание на акта за образуване на досъдебно производство

Чл. 214. (3) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) В акта за образуване на досъдебно производство по ал. 1 и 2 не се посочват имената на лицето, за което има данни, че е извършило престъплението.

⁴⁶ Действия при неизвестен извършител

Чл. 215. (1) (Доп. - ДВ, бр. 93 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г., бр. 7 от 2018 г.) Когато извършителят на престъплението е неизвестен, наред с действията по разследване прокурорът възлага на съответните органи на Министерството на вътрешните работи, на Държавна агенция "Национална сигурност", на Комисията за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество или на Агенция "Митници" установяването и издирването на извършителя.

⁴⁷ Обн., ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г., в сила от 29.04.2006 г., с посл. промени в ДВ, бр. 83 от 22.10.2019 г.

⁴⁸ Вж. мотиви към Тълкувателно решение на Конституционния съд № 14 от 2013 г. по к. д. № 17 от 2013 г., (Обн., ДВ, бр. 1 от 2014 г.): „... не е допустимо правилата, които се съдържат в Конституцията относно предсрочно прекратяване на пълномощията на други държавни органи, било колективни или еднолични, да бъдат прилагани по аналогия и по отношение на народните представители, както и обратното. Това е така, защото какви да бъдат основанията за предсрочно прекратяване на пълномощията зависи изцяло от характера на компетенциите на съответния държавен орган в качеството му на носител на власт и неговото място в системата на разделение на властите. По този начин следва да се обясни и разликата в основанията за предсрочно прекратяване на пълномощията на народен представител, на президента и вицепрезидента (чл. 103 от Конституцията) и на съдиите в Конституционния съд (чл. 148 от Конституцията).

⁴⁹ Аргумент от т. 2 на диспозитива на Тълкувателно решение на Конституционния съд № 13 от 2010 г. по к. д. № 12 от 2010 г. (Обн., ДВ, бр. 102 от 2010 г.): „Предсрочно прекратяване на мандат, установен от Конституцията, може да се извърши единствено на основанията, предвидени в нея. Ако в нея основания не са предвидени - на основанията, предвидени в закон“. Вж. също и Решение № 11 от 1993 г. по к. д. № 15 от 1993 г., с което Конституционният съд е приел, че решението, с което той прекратява предсрочно пълномощията на вицепрезидента на Република България поради подаване на оставка пред Конституционния съд (чл. 97, ал. 1, т. 1 от Конституцията), влиза в сила от датата на постановяването му.

Според чл. 25, ал. 1, т. 3 от НПК образуваното наказателно производство се спира, когато деецът е лице с имунитет. Когато обвиняемият придобие имунитет, съгласно чл. 220, ал. 2 от НПК наказателното производство се спира, като се отменят взетите по отношение на него мерки за процесуална принуда. В този случай производството може да продължи по отношение на останалите обвиняеми, ако това няма да попречи за разкриване на обективната истина.

Април 2020 г.

доц. д-р Наталия Киселова